

Degefe Gemechu

DOŻYWOTNIE PRZYWÓDZTWO POLITYCZNE A KONFLIKTY W AFRYCE

LIFELONG POLITICAL LEADERSHIP AND CONFLICT IN AFRICA

Przywódtwo polityczne w okresie ruchów niepodległościowych w Afryce było warunkiem koniecznym do prowadzenia walki z kolonializmem i ewentualnego doprowadzenia do niepodległości w procesie dekolonizacji. Kolonializm, nacjonalizm i walka o niepodległość stały się siłą jednoczącą różne grupy etniczne w poszczególnych krajach Afryki. Przywódcy ruchów niepodległościowych mieli pełną akceptację swoich obywateli. Ta wspólna wizja przyniosła oczekiwane rezultaty. Afryka stopniowo odzyskała pełną niepodległość. Po odzyskaniu niepodległości niestety większość przywódców Afryki radykalnie odeszła od obietnic i przysięg, jakie złożyli swoim obywatelom; ostatecznie sposób sprawowania przez nich władzy okazał się źródłem wszelkich problemów politycznych, ekonomicznych i społecznych obecnego pokolenia.

Wielu pierwszych przywódców Afryki pozostało przy władzy dożywotnio; niektórzy krótko lub po wieloletnim panowaniu zostali obaleni. Przewroty wojskowe i walki partyzanckie stały się sposobem na zmianę władzy w większości krajów Afryki. Miało to negatywny wpływ na rozwój kontynentu afrykańskiego. Doprowadziło

również do niespotykanej korupcji klasy panującej i innych problemów społecznych: ubóstwa, konfliktów etnicznych, uchodźstwa itp.

Okres walki o niepodległość

W okresie walki o niepodległość wielką popularność uzyskali przywódcy charyzmatyczni. Z takimi przywódcami wiązano ogromną nadzieję o przyszłość kontynentu. Wśród wielu przywódców charyzmatycznych, można wymienić Kwame Nkrumah z Ghany i Nnamdi Azikiwe z Nigerii¹.

Kwame Nkrumah – urodził się 21 września 1902 roku. Od 1935 roku studiował w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. W 1947 roku powrócił do kraju, po czym został przewodniczącym Partii Konwencji Zjednoczonej Złotego Wybrzeża. Dwa lata później założył własną Partię Konwencji Złotego Wybrzeża. Był przywódcą serii strajków mających charakter walki o niepodległość, podczas których nawoływał do nieposłuszeństwa i bojkotu współpracy z kolonizatorami. Prowadząc kraj do niepodległości, 6 marca 1957 roku został premierem niepodległej Ghany. Bardzo ważną rolę odgrywał w powstaniu Organizacji Jedności Afrykańskiej. Mimo wielkich zasług na rzecz ruchów niepodległościowych był oskarżany o nepotyzm, wprowadzanie rządów jednopartyjnych, był również dowódcą armii i nie tolerował opozycji; został obalony w wyniku przewrotu wojskowego podczas wizyty w Chinach w 1966 roku. Spędził życie na wygnaniu w Gwinei. Mając 62 lata zmarł w Rumunii w trakcie leczenia².

Benjamin Nnamdi Azikiwe, urodził się w 1904 roku. Był pierwszym przywódcą i twórcą nacjonalizmu nigeryjskiego. W 1963 roku został pierwszym prezydentem Nigerii. Azikiwe został obalony 15 stycznia 1966 roku, w wyniku przewrotu wojskowego. Większość

¹ Y. Smertin, *Kwame Nkrumah*, New York 1987, s. 164.

² H. Adi, M. Sherwood, *Pan-African History: Political Figures from Africa and Diaspora since 1787*, New York 2003, s. 143.

swej młodości poświęcił polityce, był podziwianym i nazywanym wielkim przywódcą Afryki. Jego motto w polityce brzmiało: „mów, a cię wysłucham, posłuchaj, jak mówię”. Kierunek i filozofia jego myślenia były związane z niepodległością Afryki³. W swych przemówieniach zawarł teorię pięciu najważniejszych czynników, które doprowadzą do niepodległości⁴:

1. Duchowa równowaga (*spritual balance*).
2. Odrodzenie społeczeństwa (*social regeneration*).
3. Samowystarczalność gospodarcza (*economic determination*).
4. Emancypacja mentalności (*mental emanicipation*).
5. Aktywność polityczna (*political resurgence*).

W okresie ruchów niepodległościowych sprawowano w Afryce także inne, poza charyzmatycznym, style przywództwa. Ali Mazuri wymienia następujące rodzaje przywództwa charakterystyczne dla okresu ruchów niepodległościowych jak i lat późniejszych⁵:

- charyzmatyczny przywódca (*charismatic leader*),
- mobilizujący przywódca (*mobilization leader*),
- pojednawczy przywódca (*reconciliation leader*),
- przywódca typu domowego (*housekeeping style of political power*) – więcej rządzenia i mniej przywództwa,
- dyscyplinujący przywódca (*disciplinarian leader*),
- patriarchalny przywódca (*patriarchal leader*),
- technokratyczny przywódca (*technocratic leader*),
- przywództwo personalne (*personalistic political style*),
- przedkolonialne tradycyjne przywództwo (*pre-colonial cultural tradition style of leadership*),
- monarcha (monarchia).

³ *Encyclopedia of the Developing World*, ed. by T.M. Leonard, New York 2006, s. 128.

⁴ *President Nnamidi Azikwe*, http://www.gaboniworld.com/wiki-Nnamidi_Azikiwe (11.11.2007).

⁵ A. Mazuri, *Pan-Africanism, Democracy and Leadership in Africa: The Continuing Legacy for the New Millennium*, http://igcs.binghamton.edu/igcs_site/dirton6.html (17.10.2007).

Wyżej wymienione typy przywództwa miały miejsce w różnych krajach w różnych epokach. Natomiast nie można pominąć idei panafrykanizmu i innych koncepcji, które pojawiły się w okresie niepodległości.

Spór o przyszłość Afryki

Lata po II wojnie światowej do lat 60. XX wieku można określić jako falę niepodległości Afryki. Jest to era, w której nacjonaści jak i panafrykaniści walczyli zgodnie przeciwko kolonialistom. Bojownicy o niepodległość jak i diaspora odrzucali politykę etniczną, stojąc murem na rzecz jedności oraz wspólnej wizji dla Afrykańczyków i Afryki.

Panafrykaniści żywili przekonanie, że granice sztucznie ustalone między krajami afrykańskimi są tymczasowe i znikną w krótkim czasie. Marzyli o szybkim zjednoczeniu kontynentu. Jednak poglądy dotyczące metod zjednoczenia kontynentu było już różne.

Jeden z czołowych przywódców Afryki, Kwame Nkrumah z Ghany, należał do tych którzy mieli wizję zjednoczonej i wolnej Afryki⁶. Kwame Nkrumah od początku niepodległości Afryki domagał się i namawiał przywódców Afryki do współpracy w dążeniu do zjednoczonej Afryki. Jako charyzmatyczny przywódca głosił przekonanie o potrzebie zjednoczenia w zakresie politycznym jak i ekonomicznym. Jego koncepcja koncentrowała się na idei panafrykanizmu, przeciwko nacjonalizmowi i regionalizmowi⁷. Kwame Nkrumah przedstawił również koncepcję bezpieczeństwa zbiorowego, które miało być częścią koncepcji rządu zjednoczonej Afryki. Siły zbrojne Afryki, które miałyby powstać, miały być dowodzone wspólnie, podzielone na różne dywizje: siły lądowe, siły powietrzne, marynar-

⁶ A. B. Zack-Williams, *Africa Beyond the Post-Colonial: Political and Socio-Cultural Identities*, Aldershot 2004, s. 78.

⁷ *Regional International and Cooperation West Africa: A Multidimensional Perspective*, ed. by R. Lavergene, Ottawa 1997, s. 103–104.

kę itp. Ghana za jego czasów rekrutowała młodych oficerów, którzy byli gotowi do służby w oddziałach regionalnych w Afryce⁸.

Natomiast Juliusz Nyrere był zwolennikiem federacji krajów Afryki Wschodniej. Potwierdził to w swoim przemówieniu w 1960 roku w stolicy Etiopii, Addis Abebie: „Wielu z nas zgodzi się z ideą federacji Afryki Wschodniej, która jest słusznym celem. Walcząc z imperializmem musimy być świadomi, że jedność to siła. Musimy przeciwstawić się zasadom »dziel i rządź«. Doskonale rozumiemy, że granice między naszymi krajami są wyznaczone przez kolonialistów, a nie przez nas. Nie pozwolimy, żeby to było przeszkodą naszego zjednoczenia. Będąc podzieleni, będziemy słabsi i nigdy nie zachowamy naszej niepodległości, potrzeba nam czynów, a nie deklaracji [...]”⁹. Nyrere chciał, więc daleko idącego zjednoczenia krajów Afryki Wschodniej.

Mimo woli i prób zjednoczenia, dokonywanych przez niektórych przywódców Afryki, rywalizacja o władzę między przywódcami politycznymi, spowodowała, że idea integracji została przerwana¹⁰. Debata o przyszłości Afryki po odzyskaniu niepodległości przez większość krajów afrykańskich toczyła się między różnymi grupami państw i dotyczyła różnych wizji integracji Afryki¹¹.

► **Grupa Casablanca** – są to radykalni zwolennicy panafrykanizmu. Faworyzują silną integrację niepodległych krajów afrykańskich. Ta grupa składa się z siedmiu krajów¹²:

1. Ghana, 2. Egipt, 3. Gwinea, 4. Maroko, 5. Algieria, 6. Mali, 7. Libia.

Mali i Libia tylko na krótko przyłączyły się do tej grupy.

⁸ *International Security Management and the United Nations*, ed. by M. Alagappa, T. Inoguchi Tokyo – New York 1999, s. 295.

⁹ O. Uduku, A. Zack-Williams, *Africa Beyond the Post-Colonial: Political and Socio-Cultural Identities*, Hampshire 2004, s. 78.

¹⁰ A. B. Zack-Williams, op. cit., s. 107.

¹¹ R. Lavergene, op. cit., s. 104.

¹² E. J. Osmańczyk, A. Mango, *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*, New York 2003, s. 29.

► **Grupa Monrovia** – składała się z przywódców 20 następujących krajów, którzy zebrali się w Monrowii 8 maja 1961 roku:

1. Kongo,	11. Kamerun,
2. Wybrzeże Kości Słoniowej,	12. Madagaskar,
3. Senegal,	13. Liberia,
4. Mauretania,	14. Nigeria,
5. Górna Volta,	15. Somalia,
6. Niger,	16. Sierra Leone,
7. Benin,	17. Togo,
8. Czad,	18. Etiopia,
9. Gabon,	19. Tunezja (jako obserwator),
10. Republika Środkowoafrykańska,	20. Libia (jako obserwator).

Grupa ta odrzuciła pojęcie panafryzkanizmu proponowane przez Kwame Nkrumah.

► **Grupa Brazzaville** – Pierwsze spotkanie grupy Brazzaville odbyło się w stolicy Kongo w dniach 15–18 grudnia 1960 roku. W tym spotkaniu wzięło udział 12 przywódców następujących krajów¹³:

1. Czad,	7. Mauretania,
2. Dahomej,	8. Niger,
3. Gabon,	9. Madagaskar,
4. Górna Wolta,	10. Senegal,
5. Kamerun,	11. Wybrzeże Kości Słoniowej,
6. Republika Kongo,	12. Republika Środkowoafrykańska.

Wyżej wymienione państwa są byłymi krajami kolonii francuskiej. Podczas serii spotkań w Brazzaville, przywódcy dyskutowali o współpracy w dziedzinach polityki gospodarczej i zagranicznej przy utrzymaniu specjalnych stosunków z Francją. Ostatecznie wszystkie trzy grupy wypracowały wspólne stanowisko i przyczyniły się do powstania Organizacji Jedności Afrykańskiej w 1963 roku¹⁴.

¹³ Ibidem.

¹⁴ *Brazzaville Group*, <http://encyklopedia.interia.pl/haslo?hid=121365> (15.11.2007).

Konsolidacja władzy postkolonialnej

Państwa afrykańskie w pierwszych dekadach niepodległości koncentrowały się na budowaniu systemu politycznego w ramach wyznaczonych przez państwa kolonialne granic. Nie zwrócono wówczas uwagi na problem składu etnicznego, różnic językowych czy religijnych, z którymi to problemami Afryka boryka się do dziś.

Przywódcy Afryki rozpoczęli umacnianie kontroli majątku narodowego na korzyść własną jak i ekipy rządzącej. Aparat władzy państwowej został rozbudowany na podstawie woli rządzących tak, aby służył ich celom. Wkrótce doprowadziło to do pogłębienia kryzysu ekonomicznego i politycznego.

Historia postkolonialnego przywództwa w Afryce, to historia przyjęcia władzy za pomocą przemocy. Zmiana władzy w wielu państwach nastąpi na podstawie obalenia rządu, przewrotu wojskowego, wojny domowej, walki partyzanckiej itp.¹⁵ Pokojowe przekazanie władzy należało do rzadkości. Obietnice wolności i dobrobytu obywateli okazały się nierealne. Pierwsi przywódcy, którzy prowadzili swoich obywateli do niepodległości, jak i ich następcy okazali się często dyktatorami planującymi dożywotnie przywództwo. Wielu z nich zostało obalonych, lecz niektórzy nadal sprawują władzę.

Pierwsi przywódcy postkolonialni, okres ich panowania i sposób odejścia od władzy w poszczególnych krajach przedstawia się następująco¹⁶:

Algieria: prezydent Ahmed Ben Bella, 1962–1965 – przewrót;

Angola: Agostinho Neto, 1975–1979 – śmierć;

Benin: prezydent Hubert Maga, 1960–1963 – przewrót;

Botswana: sir Seretse Khama, 1966–1980 – śmierć;

Burkina Faso: prezydent Maurice Yaméogo, 1960–1966 – przewrót;

¹⁵ J.F. Kolie, *Why Most African Leaders like Taylor Failed*, <http://www.the-perspective.org/2004/janwhytailorfailed.htm> (08.01.2004).

¹⁶ *First African Rulers*, <http://www.terra.es/personal2/monolith/0africa.htm> (20.07.2007).

- Burundi: król Mwambutsa IV, 1962–1966 – zmuszony do dymisji;
– premier André Muhirwa, 1962–1963 – dobrowolna rezygnacja;
- Kamerun: prezydent Ahmadou Ahidjo, 1960–1982 – dobrowolna rezygnacja;
- Republika Zielonego Przylądka: prezydent Aristides Pereira, 1975–1991 – wolne wybory;
- Republika Środkowoafrykańska: prezydent David Dacko, 1960–1966 – przewrót;
- Czad: François Tombalbaye, 1960–1975 – przewrót;
- Komory: prezydent Ahmed Abdallah 1975 – zmuszony do dymisji;
- Kongo: prezydent Fulbert Youlou, 1960–1963 – zmuszony do dymisji;
- Demokratyczna Republika Konga: prezydent Joseph Kasavubu, 1960–1965 – przewrót;
– premier Patrice Lumumba 1960 – zmuszony do dymisji;
- Wybrzeże Kości Słoniowej: prezydent Félix Houphouët-Boigny; 1960–1993 – śmierć;
- Dżibuti: prezydent Hassan Gouled Aptidon, 1977–1999 – dobrowolna rezygnacja;
- Gwinea Równikowa: prezydent Francisco Macías Nguema, 1968–1979 – przewrót;
- Erytrea: prezydent Issayas Afeworki od 1993 – nadal sprawuje władzę;
- Etiopia: cesarz Hajle Sellasje I, 1930–1974 – przewrót;
- Gabon: prezydent Léon M'Ba, 1960–1967 – śmierć;
- Gambia: prezydent Sir Dawda Kairaba Jawara, 1965–1994 – przewrót;
- Ghana: prezydent Kwame Nkrumah, 1957–1966 – przewrót;
- Gwinea: prezydent Ahmed Sékou Touré od 1958 – śmierć;
- Gwinea Bissau: Luís Cabral, 1974–1980 – przewrót;
- Kenia: prezydent Jomo Kenyatta, 1964–1978 – śmierć;
- Lesotho: król Moshoeshe II; król, 1966–1990 – zmuszony do dymisji;
– premier Leabua Jonathan; premier; 1966–1986 – przewrót;

Liberia: prezydent William Tubman, 1944–1971 – śmierć;
Libia: król Idris I as-Sanusi, 1951–1969 – przewrót;
Madagaskar: prezydent Philibert Tsiranana, 1960–1972 – zmuszony do dymisji;
Malawi: prezydent Hastings Kamuzu Banda, 1964–1994 – wolne wybory;
Mali: prezydent Modibo Keita, 1960–1968 – przewrót;
Mauretania: prezydent Moktar Ould Daddah, 1960–1978 – przewrót;
Mauritius: premier Seewoosagur Ramgoolam, 1968–1982 – wolne wybory;
Maroko: król Muhammad V, (sułtan 1955–57); 1956–1961 – śmierć;
Mozambik: prezydent Samora Machel, 1975–1986 – śmierć;
Namibia: prezydent Sam Nujoma od 1990–2005 – wolne wybory;
Niger: prezydent Hamani Diori, 1960–1974 – przewrót;
Nigeria: prezydent Nmandi Azikiwe, 1960–1966 – przewrót;
– premier Sir Abubakar Tafawa-Balewa, 1960–1966 – przewrót;
Rwanda: prezydent Grégoire Kayibanda, 1962–1973 – przewrót;
Wyspy Świętego Tomasza i Książęca: prezydent Manuel Pinto da Costa; 1975–1991 – wolne wybory;
Senegal: prezydent Léopold Sédar Senghor, 1960–1980 – dobrowolna rezygnacja;
Seszele: prezydent Sir James Macham, 1976–1977 – zmuszony do dymisji;
Sierra Leone: premier Sir Milton Margai, 1961–1964 – śmierć;
Somalia: prezydent Abdullah Osman Daar, 1960–1967 – wolne wybory;
Sudan: premier Ismail al-Azhari od 1956 – zmuszony do dymisji;
Suazi: król Sobhuza II, 1968–1982 – śmierć;
Tanzania: prezydent Julius Nyerere, 1964–1985 – dobrowolna rezygnacja;
Togo: prezydent Sylvanus Olimpio, 1960–1963 – przewrót;
Tunezja: prezydent Habib Bourguiba, 1956–1987 – zmuszony do dymisji;

Uganda: prezydent SirEdward Mutesa, 1963–1966 – zmuszony do dymisji;

– premier Milton Obote, 1963–1971 – przewrót;

Zambia: prezydent Kenneth Kaunda, 1964–1991 – wolne wybory;

Zimbabwe: prezydent Robert Mugabe od 1980 – nadal sprawuje władzę.

Strategia centralizacji władz

W większości krajów Afryki determinacja w walce o kontynuację jedności narodu, jak miało to miejsce jeszcze przed odzyskaniem niepodległości, stała się motywem rozpowszechnienia się systemu jednopartyjnego. To z kolei doprowadziło do centralizacji i koncentracji władz w rękach kilku osób w państwie. Ewolucja tej sytuacji narodziła system dyktatorski (autorytarny). Społeczeństwo zostało wykluczone z podejmowania najważniejszych decyzji, dotyczących go bezpośrednio.

Natomiast władze robiły wszystko, żeby podporządkować sobie nie tylko struktury polityczne, ale również system funkcjonowania gospodarczego. Każdy protest – grupowy czy indywidualny, napotykał surową odpowiedź. Aresztowania, prześladowanie, tortury, zabijanie, systematyczne łamanie praw człowieka stało się narzędziem pozbywania się przeciwników i przedłużenia pozostawania przy władzy. W łagodniejszej wersji w niektórych krajach w minimalnym stopniu pozwolono na udział tradycyjnych liderów w procesie decyzyjnym, lecz takie postępowanie służyło także umacnianiu systemu jednopartyjnego¹⁷. Korupcja rozwijała się na niespotkaną skalę. Według Transparency wartość kapitału wywożonego z Afryki przez Afrykańczyków jest szacowana na 700–800 mld dolarów. To jest więcej niż pomoc udzielona Afryce po odzyskaniu niepodległości.

¹⁷ K. Wiredu, W.E. Abraham, I. Menkiti, *A Companion to African Philosophy*, Oxford 2004, s. 505.

Większość z tej kwoty prawdopodobnie pochodzi od dochodów uzyskiwanych ze sprzedaży ropy, drewna, diamentów i innych bogactw naturalnych¹⁸.

Pogłębienie problemów społecznych pod rządami autorytarnymi wielokrotnie doprowadziło do wojen domowych, których skutkiem jest strata życia i majątku setek tysięcy ludzi, migracja wewnętrzna lub zewnętrzna.

System jednopartyjny nie tolerował partii konkurencyjnych. Ich rozwój był kontrolowany i szybko likwidowany. Jeśli w niektórych państwach ich istnienie jest tolerowane, to nie odgrywają one istotnej roli na scenie politycznej. Związki zawodowe oraz organizacje o charakterze społecznym również są pod ścisłą kontrolą rządzących. System prawa oraz wymiaru sprawiedliwości są skonstruowane zgodnie z wolą partii rządzących i ich przywódców, na rzecz przetrwania władzy¹⁹. Ograniczenie praw obywatelskich, takie jak zakaz protestów zorganizowanych i przyznanie nadmiernych kompetencji służbom bezpieczeństwa celem zwalczania takich zjawisk, jest powszechne w wielu krajach Afryki.

Tendencja koncentracji władz oznacza również przesunięcie kompetencji władz lokalnych do władz centralnych, co ogranicza rozwój społeczności lokalnych.

Strategię centralizacji i koncentracji władzy w Afryce można podsumować następująco²⁰:

- a) legitymizacja systemu jednopartyjnego i zakaz lub ograniczenie systemu wielopartyjnego,
- b) zakaz funkcjonowania tradycyjnych jak i współczesnych instytucji lokalnych,
- c) systematyczna kontrola mediów, wymiaru sprawiedliwości oraz organizacji społecznych,

¹⁸ A. Lake, C. Tod, *More than Humanitarianism: A Strategic U.S. Approach toward Africa*, New York 2006, s. 107.

¹⁹ E. Contech-Morgan, *Democratization in Africa: The Theory and Dynamic of Political Transitions*, Westport 1997, s. 56.

²⁰ Ibidem.

d) uznanie władz centralnych, na czele których stoi przywódca, jako jedyne źródła władzy w państwie.

Skutkiem tej strategii są niepokoje i nieustanne konflikty społeczne rozgrywające się we współczesnej Afryce od czasów odzyskania niepodległości.

Armia i przywództwo

Rola armii w rządzeniu w stosunku do rządów cywilnych niewiele się różni. Sposoby rządzenia są podobne. Rządy cywilne bez wojska nie były w stanie utrzymać się przy władzy.

W okresie walki o niepodległość Afryki, patrioci jak i nacjonaliści nie mieli zaufania do wojska, gdyż w niektórych krajach było ono zorganizowane przez władzę kolonialną. Nacjonaliści traktowali wojskowych jako agentów współpracujących, którzy tłumili powstańców i pilnowali interesów kolonialistów. Dlatego też przywódcy w okresie odzyskiwania niepodległości preferowali dowódców wygnanych niż tych, którzy współpracowali do czasów niepodległości. Po odzyskaniu niepodległości w niektórych krajach wojsko zostało uznane jako armia narodowa. Ważnym krokiem w tym czasie była zmiana mentalności armii w kierunku przyswojenia nacjonalizmu i patriotyzmu jako istotnych wartości. Podczas gdy wojsko zaczęło odzyskiwać zaufanie obywateli, głodni władzy politycy szykowali się do przejęcia władzy. Wkrótce zaczęła się korupcja. Nepotyzm stał się normą. Dzięki temu przywódcy zaczęli się wyróżniać bogactwem, a obywatele stawali się coraz biedniejsi. Nastąpił wielki społeczny sprzeciw wobec władzy. Wojsko, mając poparcie społeczeństwa w walce ze skorpumpowaną władzą, przyłączyło się do ruchów społecznych. Rozpoczęła się fala przewrotów wojskowych. Na początku miało to miejsce w Ghanie, a następnie w Sudanie, Somali, Ugandzie i innych krajach.

Wojsko tym razem było spostrzegane jako alternatywa dla autorytarnych rządów. Stało się ucieleśnieniem patriotyzmu, walcząc

z skorumpowanymi przywódcami. Przewrót wojskowy miał więc uzasadnienie i początkowo uzyskał pozytywną akceptację społeczeństwa.

Historia pokazała jednak, że wojsko, uzasadniając dążenie do władzy interesem ogółu społeczeństwa, nie wywiązało się ze swej misji. Okazało się równie lub bardziej skorumpowane, represyjne i niekompetentne w sprawowaniu władzy jak rządy cywilne, które samo obaliło. Okres między 1960 a 1970 rokiem uznawany jest jako dekada przewrotów wojskowych w Afryce. Ich fala przetoczyła się przez całą Afrykę; poniższe zestawienie ilustruje ogrom tego zjawiska²¹.

1) Kongo Kinszasa – w 1960 roku generał Joseph Mobutu obalił prezydenta Josepha Kasavubu²²;

2) Togo – 13 stycznia 1963 roku prezydent Sylvanus Olimpio został obalony i zamordowany²³;

3) Kongo – Brazzaville – w sierpniu 1963 roku rząd Abeb Youlou został obalony;

4) Dahomej – prezydent Maga został obalony (dowódcą armii był Christopher Sogolo);

5) Gabon – w lutym 1964 roku próba obalenia rządu, przerwana przez interwencję wojsk francuskich, które przywróciły poprzedni rząd;

6) Algieria – w czerwcu 1965 roku wojsko obaliło prezydenta Ben Belle;

7) Dahomej – w grudniu 1965 roku generał Nicephore dokonał kolejnego przewrotu wojskowego;

8) Burundi – w listopadzie 1965 roku król zostaje obalony przez oficerów armii tego kraju;

²¹ *Military Coupe in Africa*, <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1985>.

²² *1960: Violence Follows Army Coup in Congo*, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/September/14/newsid_4578000/457725.htm (07.11.2007).

²³ *Lome History*, http://www.africatravelling.net/togo/lome/lome_history.html (07.11.2007).

9) Republika Środkowoafrykańska – w styczniu 1966 roku Jean Bokassa obalił prezydenta Davida Dacko;

10) Górna Wolta – w styczniu 1966 roku Songoule Lamizana obalił prezydenta Maurice Yamégo;

11) Nigeria – w styczniu 1966 roku Aguyi Ironii przejmuje władzę po dokonaniu przewrotu wojskowego;

12) Ghana – 24 lutego 1966 roku prezydent Kwame Nkrumah został obalony przez generała Josepha A. Ankraha;

13) Nigeria – w lipcu 1966 roku generał Yakubu Golon obalił generała Aguyi Ironii«ego;

14) Burundi – w listopadzie 1966 roku, Michel Mikembero objął władzę po przewrocie wojskowym;

15) Sierra Leone – w marcu 1967 roku prezydent Margai został obalony przez pułkownika Jukon-Smith;

16) Algieria – w grudniu 1967 roku dokonano kolejnego przewrotu wojskowego;

17) Sierra Leone – w kwietniu 1968 roku pułkownik Jukon-Smith został obalony przez oficerów wojska, a władzę przejął prezydent Siaka Stevens (przywrócono władzę cywilną);

18) Mali – w listopadzie 1968 roku pułkownik Mousa Traore obalił prezydenta Modibo Keita;

19) Sudan – w maju 1969 roku tzw. Ruch wolnych oficerów przejął władzę;

20) Libia – we wrześniu 1969 roku król został obalony;

21) Somalia – w listopadzie 1969 roku Rada Rewolucyjna pod przywództwem wojskowym przejęła władzę obalając rząd.

Lata 70. nie przyniosły wielkich zmian – w styczniu 1971 roku w Ugandzie prezydent Mitou Obote został obalony przez generała Idi Amina, zaś w 1974 roku wojsko dokonało przewrotu w Etiopii, obalając cesarza Hajle Sellasje. W 1975 roku niemal połowa państw afrykańskich pozostawała pod rządami wojskowymi.

Wiele jest czynników prowadzących do tak radykalnych rozwiązań jak przewroty wojskowe. Jednym z nich jest niewątpliwie kry-

zys przywództwa politycznego, a także kryzys ekonomiczny, problemy wewnętrzne elit panujących, nieumiejętność rozwiązywania konfliktów społecznych. Najtrudniejszym problemem wydaje się być jednak zróżnicowanie grup etnicznych i rozbieżność ich interesów²⁴.

BIBLIOGRAFIA

- 1960: *Violence Follows Army Coup in Congo*, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/September/14/newsid_4578000/457725.htm.
- Adi H., Sherwood M., *Pan-African History: Political Figures from Africa and Diaspora since 1787*, New York 2003.
- Brazzaville Group*, <http://encyklopedia.interia.pl/haslo?hid=121365> (15.11.2007).
- Contech-Morgan E., *Democratization in Africa: The Theory and Dynamic of Political Transitions*, Westport 1997.
- Encyclopedia of the Developing World*, ed. by T. M. Leonard., New York 2006.
- First African Rulers*, <http://www.terra.es/personal2/monolith/0africa.htm>.
- International Security Management and the United Nations*, ed. by M. Alagappa, T. Inoguchi Tokyo – New York 1999.
- Kolie J. F., *Why Most African Leaders like Taylor Failed*, <http://www.theperspective.org/2004/janwhytailorfailed.htm>.
- Lake A., Tod C., *More than Humanitarianism: A Strategic U.S. Approach toward Africa*, New York 2006.
- Lome History*, http://www.africatravelling.net/togo/lome/lome_history.html.
- Mazuri A., *Pan-Africanism, Democracy and Leadership in Africa: The Continuing Legacy for the New Millennium*, http://igcs.binghamton.edu/igcs_site/dirton6.html.
- Military Coupe in Africa*, <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1985>.
- Osmańczyk E. J., Mango A., *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*, New York 2003.
- President Ninamidi Azikwe*, http://www.gaboniworld.com/wiki-Nnamdi_Azikiwe.
- Regional International and Cooperation West Africa: A Multidimensional Perspective*, ed. by R. Lavergene, Ottawa 1997.
- Smertin Y., *Kwame Nkrumah*, New York 1987.

²⁴ *Military Coupe in Africa*, <http://www.globalsecurity.org/military/report/1985/WJ.html> (10.11.2007).

Wiredu K., Abraham W. E., Menkiti I., *A Companion to African Philosophy*, Oxford 2004.

Zack-Williams A. B., *Africa Beyond the Post-Colonial: Political and Socio-Cultural Identities*, Aldershot 2004.

LIFELONG POLITICAL LEADERSHIP AND CONFLICT IN AFRICA

SUMMARY

Political leadership during the period of freedom movement in Africa had a dominant role. They coordinated and led the independence struggle against colonialism. The case of independence became the common goal of all Africans. Political leaders had full support of their people, among well known charismatic leaders Kwame Nkrumah can be mentioned. After the gradual success of common vision, which was independence, the view of previous freedom leaders was diversified on the process of continent's unity; they were divided into three different groups. The Casablanca group favored a strong political union of independent Africa; the Monrovia group supported functional non political cooperation and the Brazzaville group which stood for a gradual concept of African Unity starting with regional cooperation. Eventually all the leaders of three groups agreed to form the Organization of African Unity.

Most of the freedom leaders started to build their power, based on a single party system, planning to stay in power for life-long. These leaders became dictators and corrupted. Transfer of state power was based on violence. Some are still in office from the period of independence. Others died naturally exercising power while most of them were overthrown by military coupe or forced to leave office. They failed in terms of nation building. Conflict over power sharing started at the early stage of independence and still continues. The legacy of wrong exercise of power had resulted in ethnic conflict, political, economic and social crisis in Africa.